

Sygn. akt IV CSK 41/05

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

SSN Marek Sychowicz

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa
przeciwko F. SA poprzednio Fabryka A. SA
o stwierdzenie nieważności uchwały,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 7 lutego 2006 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 16 lutego 2005 r., sygn. akt [...],

- 1) zmienia zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Okręgowego w T. z dnia 5 lipca 2004 r. sygn. akt [...] i oddala powództwo**
- 2) zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 1900 zł (jeden tysiąc dziewięćset) tytułem zwrotu kosztów procesu za wszystkie instancje.**

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 16 lutego 2005 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej F. S.A. od wyroku Sądu Okręgowego w T., który uwzględniając powództwo Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa, stwierdził nieważność uchwały numer 6 z dnia 24 maja 2003 r. Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy pozwanej spółki.

Sądy ustaliły, że w dniu 19 grudnia 2002 r. Rada Nadzorcza podjęła na podstawie art. 390 § 1 k.s.h. uchwałę o delegowaniu jednego ze swoich członków do samodzielnego pełnienia czynności nadzorczych. Zaskarżona uchwała Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy z dnia 24 maja 2003 r. podjęta została w przedmiocie wynagrodzenia powyższego członka Rady i wskazując na art. 390 § 3 k.s.h. upoważniła Radę do ustalenia wysokości jego wynagrodzenia. Powodowy Skarb Państwa jako akcjonariusz pozwanej spółki głosował przeciwko uchwale, po jej podjęciu zażądał zaprotokołowania sprzeciwu a następnie w terminie określonym w art. 425 § 3 k.s.h. wniósł powództwo o stwierdzenie nieważności tej uchwały, jako sprzecznej z art. 390 § 3 k.s.h. W toku procesu, przed wydaniem wyroku przez Sąd pierwszej instancji, powód zbył wszystkie akcje pozwanej spółki i przestał być jej akcjonariuszem.

Sądy obu instancji nie podzieliły zarzutu strony pozwanej utraty przez powoda legitymacji czynnej do żądania stwierdzenia nieważności uchwały. Stały na stanowisku, że o istnieniu takiej legitymacji akcjonariusza decyduje moment wytoczenia powództwa a nie stan istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, o czym przesądza zasada stabilizacji procesu przewidziana w art. 192 pkt. 3 k.p.c. i dlatego zbycie przez powoda akcji w toku procesu nie pociągnęło za sobą utraty przez niego legitymacji czynnej.

Stwierdzając merytoryczną zasadność powództwa Sądy odwołały się do stanowiska Sądu Najwyższego zajętego w wyroku z dnia 27 listopada 2003 r. w sprawie IV CK 218/02 (Pr. Bankowe 2004/9/22), zgodnie z którym, przewidziane w art. 390 § 3 k.s.h. wynagrodzenie przysługiwać może jedynie członkowi rady

nadzorczej, delegowanemu do stałego, indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych na podstawie art. 390 § 2 k.s.h. a nie na podstawie art. 390 § 1 k.s.h., jak to miało miejsce w rozpoznawanej sprawie.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. strona pozwana zarzuciła naruszenie art. 192 pkt. 3 k.p.c. w zw. z art. 425 § 1 i art. 422 § 2 k.s.h. oraz art. 316 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że powód posiada legitymację czynną do żądania stwierdzenia nieważności uchwały, naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. przez nie odniesienie się Sądu drugiej instancji do apelacyjnego zarzutu dotyczącego charakteru art. 390 § 3 k.s.h., jako normy względnie obowiązującej a także naruszenie art. 390 k.s.h. przez błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że regulacja przewidziana w paragrafie trzecim tego artykułu odnosi się tylko do sytuacji objętych normą paragrafu drugiego a nie także paragrafu pierwszego oraz naruszenie art. 425 § 1 w zw. z art. 422 § 1 k.s.h. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie sankcji nieważności uchwały w sytuacji jej sprzeczności z normą prawną o charakterze względnie obowiązującym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozważając najdalej idący zarzut utraty przez byłego akcjonariusza legitymacji czynnej do żądania stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy spółki akcyjnej trzeba na wstępie stwierdzić, że zagadnienie to nie było przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, ani szerszych rozważań doktryny. Za utrwalone należy jedynie uznać stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym były członek organów spółki, traci legitymację do wystąpienia z przewidzianym w art. 425 k.s.h. powództwem o stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy (porównaj między innymi uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2004 r. III CZP 116/03, OSNC 2005 r. z. 5, poz. 78 oraz z dnia 9 lutego 2005 r. III CZP 82/04, OSNC 2005 r., z.12, poz. 205). Jak podkreśla się w orzecznictwie i literaturze przepis art. 422 § 2 k.s.h. ma charakter formalny, musi być traktowany rygorystycznie i wykładany ściśle a wyliczenie w nim podmiotów oraz przypadków, w których te podmioty są uprawnione do zaskarżenia uchwały należy uznać za wyczerpujące. Oznacza to, jak stwierdził Sąd Najwyższy, że utrata określonego w tym przepisie

statusu przez członków organów spółki, uprawniającego do zaskarżenia uchwały, powoduje utratę przez nich legitymacji czynnej do wytoczenia powództwa przewidzianego w art. 425 k.s.h. Przyznanie im legitymacji do zaskarżenia uchwały nastąpiło bowiem wyłącznie ze względu na pełnione przez nich funkcje i miało na celu umożliwienie organom spółki działania w interesie spółki i wszystkich akcjonariuszy poprzez zaskarżanie uchwał, które organy te lub ich członkowie uznali za sprzeczne z prawem, naruszające interesy spółki i mogące rodzić ewentualną odpowiedzialność za wykonanie wadliwej uchwały. Utrata statusu członka zarządu lub rady eliminuje przyczyny, dla których przyznano im legitymację do zaskarżania uchwał i powoduje utratę tej legitymacji.

Wskazanego wyżej stanowiska Sądu Najwyższego nie można jednak odnieść wprost do legitymacji czynnej akcjonariusza, przewidzianej w art. 422 § 2 pkt. 2, 3 i 4 k.s.h. w zw. z art. 425 § 1 k.s.h., choć literalna wykładnia tych przepisów i konieczność ich ścisłego rozumienia mogłaby prowadzić do wniosku, że utrata statusu akcjonariusza prowadzi do utraty legitymacji czynnej do żądania stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia. Uprawnienie do zaskarżenia uchwał zostało jednak przyznane akcjonariuszowi nie ze względu na ochronę interesów spółki i innych akcjonariuszy, ale ze względu na konieczność zapewnienia każdemu akcjonariuszowi możliwości ochrony przede wszystkim jego interesów korporacyjnych i majątkowych. Przepis art. 425 k.s.h. nie przewiduje wprawdzie, jako jednej z przesłanek powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały, istnienia interesu prawnego w jej zaskarżeniu a przepisy art. 422 § 2 pkt. 2-4 k.s.h. także nie uzależniają legitymacji akcjonariusza do zaskarżenia uchwały od istnienia jego interesu prawnego, jednak z samej istoty powództwa o ustalenie stosunku prawnego lub prawa wynika, że legitymacja czynna do jego wytoczenia jest ściśle związana z interesem prawnym (porównaj stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w wyroku z dnia 28 lipca 1998 r. I CKN 794/97, OSNC 1999 r., z. 3, poz. 51 w odniesieniu do powództwa o ukształtowanie prawa, przewidzianego w art. 42 § 2 pr. spółdz. i legitymacji byłego członka spółdzielni do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia). Właśnie istnienie godnego ochrony interesu prawnego, jakim jest konieczność zapewnienia ochrony praw korporacyjnych i majątkowych akcjonariusza, uzasadnia przyznanie mu legitymacji do zaskarżania

uchwał walnego zgromadzenia. W okresie, gdy jest akcjonariuszem istnienie jego interesu do zaskarżenia uchwały jest przyjęte ustawowo i nie wymaga wykazania. Nie można jednak uznać, że sam fakt utraty statusu akcjonariusza po podjęciu nieakceptowanej przez niego uchwały powoduje odpadnięcie interesu prawnego i legitymacji do jej zaskarżenia. Podważałoby to sens i cel przyznania akcjonariuszowi legitymacji do zaskarżania uchwał, które godzą w jego prawa korporacyjne i majątkowe, w szczególności takich, w wyniku których utracił akcje i status akcjonariusza, jak na przykład uchwał o przymusowym umorzeniu lub wykupie akcji (art. 359 i art. 418 k.s.h.). Należy zatem uznać, że były akcjonariusz zachowuje legitymację do zaskarżenia uchwały walnego zgromadzenia, która dotyczy jego praw korporacyjnych lub majątkowych, natomiast traci legitymację do zaskarżania uchwał, które nie dotyczą jego praw.

Przewidziana w art. 422 § 2 pkt. 2 w zw. z art. 425 § 1 k.s.h. legitymacja akcjonariusza do żądania stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia jest legitymacją czynną w znaczeniu materialnoprawnym. Zgodnie z art. 316 § 1 k.p.c. Sąd wydając wyrok bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Decydujący zatem, dla oceny legitymacji powoda do żądania stwierdzenia nieważności uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy, jest stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, a nie stan rzeczy istniejący w chwili podejmowania zaskarżonej uchwały lub w chwili wytoczenia powództwa. Przewidziana w art. 192 pkt. 3 regulacja stwierdzająca, że zbycie w toku sprawy rzeczy lub prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, jest wyjątkiem od zasady przewidzianej w art. 316 § 1 k.p.c. i nie może być wykładana rozszerzająco. Odnosi się ona ściśle tylko do zbycia w toku procesu rzeczy lub prawa objętych sporem, i wbrew ocenie Sądów obu instancji, nie może mieć zastosowania do zbycia przez powoda – akcjonariusza w toku procesu wytoczonego na podstawie art. 425 k.s.h. posiadanych przez niego akcji pozwanej spółki akcyjnej, skoro ani akcje te ani związane z nimi prawa nie są przedmiotem sporu w tym procesie.

Po zbyciu akcji strona powodowa uzasadniała swoją legitymację czynną twierdzeniem, iż o tym, że ją posiada decyduje chwila wytoczenia powództwa, co jak wskazano wyżej nie ma podstawy prawnej. Powoływała się także na

konieczność ochrony interesów nabywcy akcji, który sam nie posiada legitymacji do zaskarżenia uchwały. Ta okoliczność jednak jest bez znaczenia, bowiem to po stronie byłego akcjonariusza musi istnieć interes prawny w zaskarżeniu uchwały, wynikający z tego, że dotyczy ona jego praw korporacyjnych lub majątkowych. Niezależnie od tego trzeba też stwierdzić, że nabywca akcji nie jest pozbawiony możliwości ochrony swoich praw, jeżeli uchwała podjęta zanim został akcjonariuszem narusza jego interesy. Uznać zatem trzeba, że strona powodowa po zbyciu akcji i utracie statusu akcjonariusza pozwanej spółki, nie wykazała istnienia swojego interesu prawnego w żądaniu stwierdzenia nieważności zaskarżonej uchwały, która w żadnym zakresie nie dotyka już jej praw. Z tych względów Sąd Najwyższy, uznając za skuteczne kasacyjne zarzuty naruszenia art. 425 § 1 w zw. z art. 422 § 2 pkt. 2 k.s.h. i art. 316 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo (art. 398¹⁶ k.p.c.), zasądzając od powoda na rzecz strony pozwanej koszty procesu za wszystkie instancje (art. 98 § 1 w zw. z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).

Rozstrzygnięcie to zwalnia Sąd od szczegółowego odnoszenia się do pozostałych zarzutów kasacji. Należy jedynie stwierdzić, że Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni podziela wykładnię art. 390 k.s.h., dokonaną przez Sąd Najwyższy w powołanym wyżej wyroku z dnia 27 listopada 2003r. IV CK 218/02. Wykładnia językowa, funkcjonalna oraz systemowa jednoznacznie wskazują, iż tylko członkom rady nadzorczej wybranej w głosowaniu grupami, których grupa delegowała do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych (art. 390 § 2 k.s.h.), służy prawo do odrębnego wynagrodzenia przewidzianego w art. 390 § 3 k.s.h. Prawo to nie służy członkom rady nadzorczej delegowanym przez radę do samodzielnego pełnienia określonych czynności nadzorczych (art. 390 § 1 k.s.h.). Podkreślić przy tym trzeba, że przepis art. 390 § 3 k.s.h. zdanie pierwsze, w znaczeniu wyżej mu nadanym, ma charakter bezwzględnie obowiązujący, bowiem określone w nim dodatkowe wynagrodzenie może być przyznane tylko członkom rady wybranym i delegowanym w sposób określony w paragrafie drugim tego artykułu. Bezzasadność kasacyjnego zarzutu naruszenia art. 390 k.s.h. nie ma jednak znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, skoro skuteczne okazały się zarzuty kwestionujące legitymację czynną powoda.

